

In beeld bij gemeenten

+ aanvalsplan bij gemeentelijke bezuinigingen

GDO
Gemeenten voor
Duurzame ontwikkeling

Inhoudsopgave

1. Inleiding **3**

2. Voorkomen is beter dan genezen **3**

3. Aanpassen aan veranderende omstandigheden **4**

4. Desondanks krijg je te maken met bezuinigingen. Wat te doen? **5**

Je lobbyteam samenstellen en een draaiboek met strakke tijdsplanning 5
Je boodschap formuleren en communiceren 5
Je medestanders activeren 5
Het gesprek aangaan 6
Ludieke acties voeren 6
Nazorg 6

5. Ervaringen uit de bezuinigingspraktijk **6**

6. Werken aan het verminderen van je kwetsbaarheid **7**

Tips van collega-centra 7

7. Factsheets landelijke trends voor meerjarenvisie **8**

1. Inleiding

In het hele land staan gemeenten financieel onder druk. Dat kan ook gevolgen hebben voor NDE-centra en in sommige gevallen zijn het verminderen of verdwijnen van financiële ondersteuning al aangekondigd. Daarom is het goed te weten dat je jezelf goed en integer kunt verweren tegen bezuinigingen. Hoe? Hiervoor krijg je in deze notitie handvatten en voorbeelden van centra en hun aanpak in de praktijk.

Pas deze adviezen ook vooral aan, passend bij jouw lokale situatie. De onderdelen waarop je de tips gaat inzetten kan verschillen per gemeente, afhankelijk ook van je positie in de gemeente - als gemeentelijke dienst, afdeling of centrum, of als zelfstandige organisatie. In deze notitie vind je een aantal suggesties, die opeenvolgend gebruikt kunnen worden, maar ook afzonderlijk.

2. Voorkomen is beter dan genezen

Omdat werken met subsidie werken met gemeenschapsgeld is, dient transparantie en verantwoording steeds voorop te staan.

- ✓ Zorg dat je helder communiceert naar buiten toe, en vooral naar de gemeente(raad); wat heb je met het geld gedaan en wat is daarvan het resultaat (of eventuele impact) geweest? Schrijf jaarlijks een kort jaarverslag (of infographic) met doorkijk naar het nieuwe jaar voor de wethouder en de raad. Vergeet daarbij niet dat jouw opbrengst sociaal voor de buurt vaak veel groter is dan op het eerste gezicht lijkt.

- ✓ Maak daarbij zo helder mogelijk je resultaten zichtbaar (tellen en vertellen), maar probeer ook je hefboomfunctie te verwoorden (relatief kleine inspanning/budget, groot bereik/resultaat). Voor niet-gemeentelijke centra is dat ook belangrijk, zodat de gemeente weet dat ze veel goedkoper af zijn met jouw organisatie, dan dat ze externe bureaus inhuren. Jouw organisatie blijft.

- ✓ Check daarbij meteen of het werk van jouw centrum (duurzaamheidseducatie/participatie) aansluit bij de kerntaken/programma's die de gemeente moet uitvoeren. Denk aan Wmo (welzijn, arbeids- en vrijwilligersparticipatie), jeugd, armoedebestrijding, gezondheid, biodiversiteit, energietransitie, klimaat, duurzaamheid. Sterker nog: zorg dat je goed in alle beleidsstukken staat en je zo een onderdeel bent van het beleid (zie ook notitie Strategie Gemeenteraadsverkiezingen).

- ✓ Je algemene communicatie (website, sociale media enz.) moet op orde zijn en je dient geregeld zichtbaar te zijn in de media en naar je achterban (nieuwsbrief, sociale media, fysieke herkenbare aanwezigheid enz.).

- ✓ Naast communicatie is het betrekken van de gemeenteraad bij het werk van je organisatie noodzakelijk. Zorg dat je minimaal eenmaal per jaar contact hebt met de gemeenteraad, door ze bijvoorbeeld uit te nodigen bij activiteiten die je organiseert. Maar stuur ze ook je jaarverslag toe, nodig ze uit om je sociale media te volgen. Via de gemeentelijke griffie kun je hen uitnodigen voor al je grote activiteiten. De griffie verspreidt de uitnodiging onder de raadsleden en/of het college.

- ✓ Voor gemeentelijke centra: lever altijd input voor raadsinformatiebrieven die gaan over groen, natuur, klimaatadaptatie, voedsel/gezondheid en als het lukt brede duurzaamheid en geef aan wat jouw centrum hieraan doet.

- ✓ Uiteraard heb je ook met jou gelieerde wethouder(s) geregeld contact; periodiek overleg over voortgang werkzaamheden én zorg dat je de wethouder in het zonnetje zet door hem een publicitaire rol bij activiteiten/bijeenkomsten te geven. Zorg dus dat de wethouder blij met je is en dat je ambtenaren ontzorgt, zodat zij met jouw activiteiten hun target(s) halen.

- ✓ Bekijk ook je sociale waarden en de rol van de NDE-centra richting ouderen, eenzamen, mensen met een kleine beurs en je meerwaarde als laagdrempelige en gratis/goedkope recreatieplek in een gemeente. NDE heeft een meervoudige opbrengst.

- ✓ Dit biedt redenen om ook andere wethouders te betrekken en hen bijvoorbeeld uit te nodigen voor overleg of hen een rol te geven bij een (sociale) activiteit.

- ✓ Daarnaast heb je dus een goede werkrelatie met (collega)ambtenaren; zij weten de waarden en het belang van jouw organisatie voor het realiseren van gemeentelijke beleidsdoelstellingen goed (intern) te formuleren.
- ✓ Zorg dat je naast de gemeente ook financiering uit andere bronnen hebt, denk aan het waterschap, projecten voor de provincie, landelijke programma's, samenwerken met bedrijven, bezoekers (vrienden van stichting), legaten, bijdragen van scholen, donaties, verkoop, verhuur (zie ook hoofdstuk 5. Werken aan het verminderen van je kwetsbaarheid met tips van collega's).

3. Aanpassen aan veranderende omstandigheden

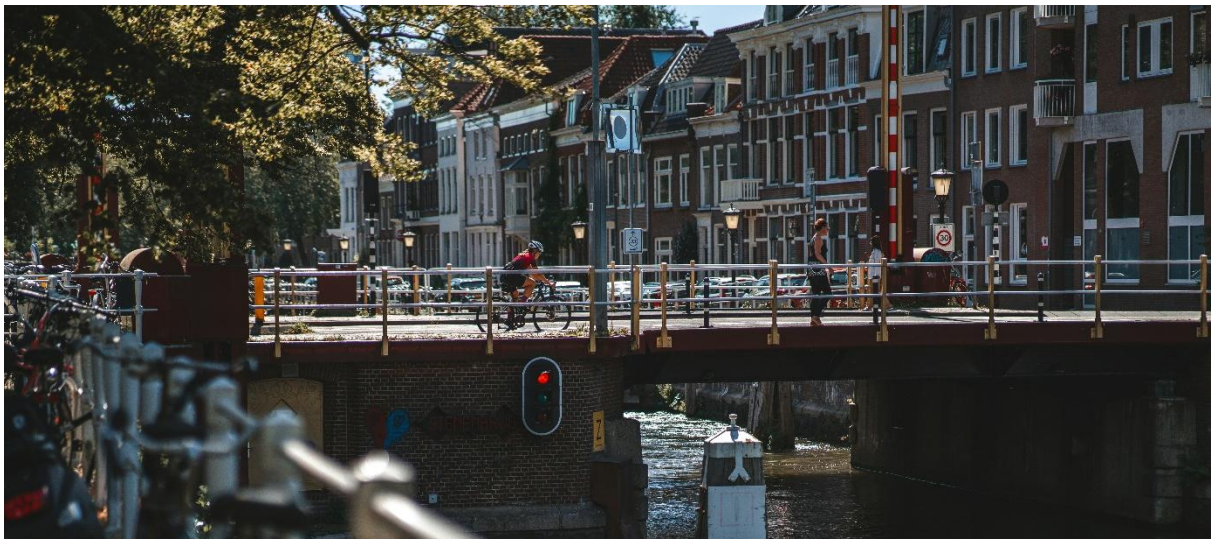
In de afgelopen decennia is helder geworden dat gemeenten het aanleren van een duurzame basishouding bij kinderen niet tot hun kerntaken rekenen. Het is een vrijwillige, eigen keus of ze gemeentegeld besteden aan NDE. Zodoende zijn in bezuinigingsronden heel wat centra (en kinderboerderijen) verdwenen of afgeslankt.

Dit argument kan in deze tijd niet meer met droge ogen worden gebruikt. Het ontbreken van een duurzame basishouding bij volwassenen creëert allerlei problemen waarmee we nu te handelen hebben. Duurzaamheidseducatie behoort in de gereedschapskist van het duurzaamheidsbeleid van de gemeente, en in de aanpak van de klimaatproblematiek te zitten.

Wat wel vanzelfsprekend tot de kerntaken van gemeenten gerekend wordt, is het betrekken en activeren van haar inwoners om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke urgenties. Het gaat daarbij om thema's als terugdringen biodiversiteitsverlies, klimaatadaptatie, aardgasvrije wijken, eigen energieopwekking en isolatie, circulaire economie, gezonde leefomgeving etc. Het instrumentarium van wet- en regelgeving, subsidies en belastingen, en techniek blijkt onvoldoende te zijn. Het sociaal instrumentarium – educatie, participatie en communicatie - komt steeds meer in de belangstelling te staan bij gemeenten.

Bij gemeenten ontbreekt echter vaak de kennis, ervaring en menskracht om de samenleving structureel te betrekken bij de grote maatschappelijke vraagstukken rondom duurzaamheid. Ze weten niet goed hoe ze inwoners (collectief) kunnen activeren om mee te doen. Of gemeenten hebben bij bewoners een minder positief imago, wat het maken van verbinding lastig maakt.

Er is dus een gat: het ontbreekt aan deskundigheid en ervaring om echt te werken een actieve, lokale participatieve samenleving. Lokale NDE-centra kunnen met hun kennis van het sociaal instrumentarium en met hun lokale netwerken hier de verbinding creëren.

4. Desondanks krijg je te maken met bezuinigingen. Wat te doen?

Wanneer gemeenten financieel onder druk staan en er bezuinigd moet worden, wordt kritisch gekeken naar subsidies en kerntaken. Waarschijnlijk heeft de wethouder je al gewaarschuwd, maar daar ligt dan toch plots een brief met de voorgenomen bezuiniging op je deurmat. Wat te doen?

Je lobbyteam samenstellen en een draaiboek met strakke tijdsplanning

Zorg dat je een gemotiveerd team samenstelt dat de komende tijd de regie houdt op het proces en de inhoud van je werkzaamheden en acties. De directeur/coördinator is in ieder geval de spin in het web. Maak een draaiboek met een strakke tijdsplanning. Weet wanneer en hoe de besluitvorming over de bezuiniging in de gemeente loopt. Stem daarop je acties af. Het lobbyteam gaat met onderstaande acties aan de slag.

Je boodschap formuleren en communiceren

Stem je boodschap - waarom er niet op jouw centrum bezuinigd mag worden - af op actuele trends of gebeurtenissen, die helder maken wat het belang van jouw organisatie is. Maak je verhaal tastbaar, concreet en dichtbij. Zorg voor korte en krachtige verhalen, die goed bruikbaar zijn via sociale media. Communiceer gepast, maar krachtig. Bij voorkeur ook met citaten van partners en (bekende) bewoners. Geen Calimero-gedrag of verwijten, maar zet het dreigend wegvallen van de impact van je werk voorop.

Zoek geschikte communicatiekanalen en momenten op, waardoor je een groot en breed bereik hebt. Benut ook dit artikel van GDO: 7 redenen waarom lokale NDE-centra essentieel zijn voor onze samenleving

Je medestanders activeren

Ongetwijfeld werk je met vele partijen samen. Benader hen en vraag of ze steun willen uitspreken voor jouw organisatie. Dit kan bijvoorbeeld door een brief met een steunbetuiging te laten schrijven aan de gemeenteraad, een petitie te laten starten of zelfs als inspreker op te treden bij de raadsvergadering. Zorg dat je enige afstemming hebt op de inhoud van de reacties. Ook hier weer: geen Calimero-gedrag of verwijten, maar zet het dreigend wegvallen van de impact van je werk voorop.

Het gesprek aangaan

Ga het gesprek aan met hoge ambtenaren; hoe lopen de hazen, wat zijn de gedachten bij deze voorgenomen bezuinigingen, welke afwegingen werden er gemaakt? Hoe ligt jouw organisatie bij de politiek, nu en straks na de verkiezingen? Voer die gesprekken vanuit jouw meervoudige waarde voor de gemeente.

Gewapend met deze kennis ga je naar de gemeenteraad. Belangrijk is om met alle raadsfracties een gesprek aan te gaan. Vaak hebben zij een fractievergadering op maandagavond, en mag je dan een halfuurtje langskomen. Behalve het overbrengen van je boodschap kun je 'bevriende' fracties vragen om uitstel te regelen van de voorgenomen bezuiniging, bijvoorbeeld door hen te laten vragen welke visie het college op duurzaamheidseducatie en -participatie heeft.

Uiteraard ga je inspreken bij de behandeling van de bezuinigingsvoorstellen in de raad. Je moet je vooraf aanmelden bij de griffie en je krijgt waarschijnlijk maximaal vijf minuten spreektijd. Ook hier weer: zorg voor een korte boodschap die blijft hangen.

Ludieke acties voeren

Zoals bij veel zaken in de wereld: zorg dat je de gunfactor aan je zijde hebt. Ludieke acties organiseren samen met je doelgroep verhoogt de attentiewaarde en de gunfactor. Of dat nu groene handtekeningen zijn met een boodschap van kinderen of een rollator-polonaise met ouderen; houd het luchtig, gepast en vrolijk, met behoud van je boodschap. Uiteraard heb je het college, de raad, je partners en de pers uitgenodigd aanwezig te zijn.

Nazorg

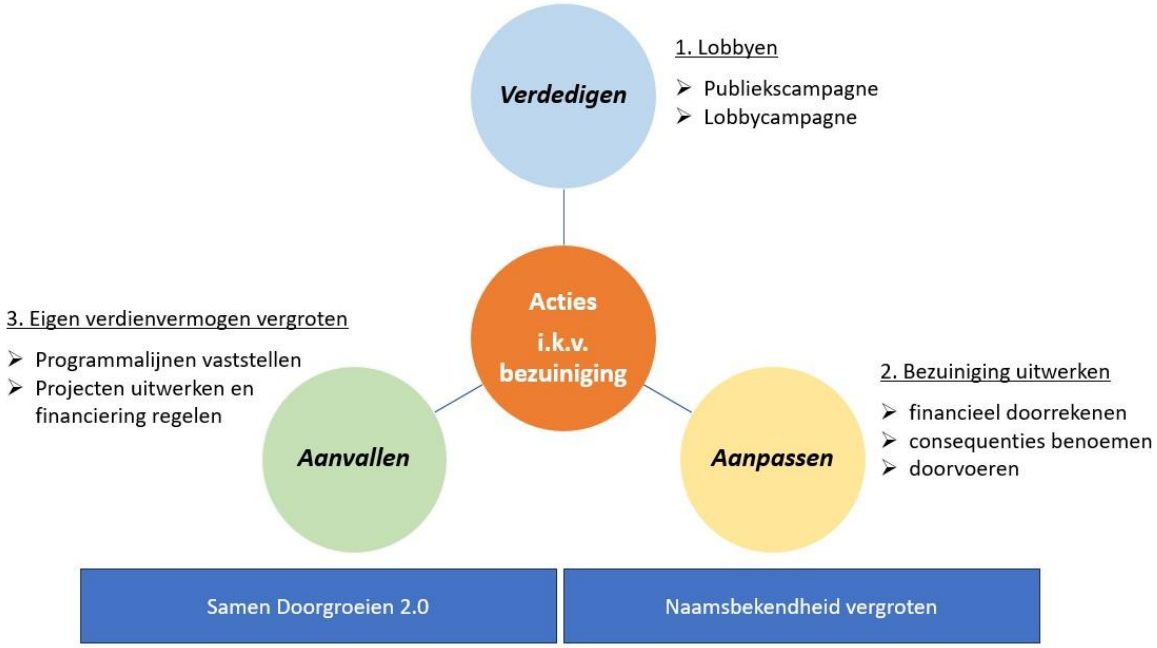
Uiteindelijk is het besluit over het wel of niet invoeren van bezuiniging op jouw organisatie genomen. Treur of juich niet te hard, maar betuig je dankbaarheid aan allen die in dit proces iets betekend hebben. Zorg dat de relaties goed en in stand blijven, en er zelfs sterker van worden. Hen eens uitnodigen voor een leuke bijeenkomst creëert goodwill.

5. Ervaringen uit de bezuinigingspraktijk

Petitie De Woudreus (2025)
Resultaat: College van b en w trekt voorgenomen bezuinigingen in.

Laat je stem horen voor Utrecht Natuurlijk (2024)
Resultaat: De voorgenomen bezuinigingen zijn fors teruggebracht waarmee Utrecht Natuurlijk in staat is om tot en met 2026 al haar locaties open te houden en de natuureducatie voor de stad te behouden. Lees meer.

Aanpak Natuurstad Rotterdam: Petitie Natuurstad Rotterdam (2024)
Resultaat: De gemeentesubsidie voor het gratis aanbieden van natuurlessen wordt in drie jaar afgebouwd naar 0. In het kader van de uitvoeringsagenda NME 2024-2026 heeft Natuurstad een regierol in de stad als het gaat om NME-aanbod. Natuurstad zal zodoende al het aanbod dat er in de stad is via de NME-gids faciliteren. Vanaf schooljaar 2025-2026 zal Natuurstad voor een natuurles een tarief in rekening brengen aan scholen. De eerste 300 boekingen via de NME-gids verstrekken zij een korting van 50% (dit betaalt Natuurstad met de subsidie voor natuurlessen die ze nog ontvangen het komende jaar.)

Deze illustratie geeft de aanpak weer van Rotterdam Natuurstad in het kader van de bezuinigingen: zowel lobbyen en de gevolgen berekenen zodat je kunt vertellen wat de bezuinigingen concreet betekenen (denk aan het verdwijnen van x lessen), als het eigen verdienvermogen vergroten. En onderliggende acties: naamsbekendheid vergroten en samen met (project)partners doorgroeien.

6. Werken aan het verminderen van je kwetsbaarheid

De aankondiging van de voorgenomen of mogelijke bezuiniging was een stevige wake-up call. Hoe afhankelijk ben je namelijk van de gemeentelijke bijdrage? Wordt het niet eens tijd om deze kwetsbaarheid te verkleinen? Verken de mogelijkheden van aanvullende financieringsbronnen en ga daarmee aan de slag. Ontwikkel je (verder) als sociaal ondernemer op het vlak van duurzaamheid. Kijk eens rond bij collega's in het land. Want ja: zonder gemeentelijke bijdrage zal het lastig worden om je centrum in de lucht te houden.

Tips van collega-centra

- Communiceer vooral over wat je bereikt met jouw inzet, over jouw impact.
- Combinatie met techniekeducatie kan nieuwe mogelijkheden bieden; dit maakt het NDE-centrum ook interessant voor ondernemers. Kijk eens op Techkwadraat.
- WNTweb zit door haar techniekonderwijs erg op impact. Ze organiseren mede de jaarlijkse dag van de techniek, dit helpt bedrijven aan werknemers (kennismaken, jong geleerd…). Er staat een beroepenbank op de website. De gemeente Westland had geld voor nestkasten, WNTweb heeft deze gemaakt met leerlingen in combinatie met een les over bedreigde vogels. Zo zetten ze zich op een positieve manier neer.
- Opbouwen van lange termijn relaties met het bedrijfsleven is essentieel. Het is hiervoor belangrijk om inzicht te krijgen in hoe groot jouw bereik is, ook om dit inzichtelijk te maken voor sponsoren.
- Denk ook aan NDE voor bedrijven die moeten impact-ondernemen. Probeer in de huid te kruipen van een bedrijf. Wat is in hun belang? Ze zoeken medewerkers, wat

doen zij aan duurzaamheid, hoe kunnen we hen helpen? Het is een overlap van belangen. Benader hen vanuit verwondering en lever maatwerk.

- Begin een partnerprogramma voor bedrijven, zoals Stad & Natuur Almere. Dat is heel waardevol ook qua druk richting de gemeente. Als tegenprestatie krijgen de bedrijven een natuurles, bezoek aan de kinderboerderij en de schapen, het bos, een voedselles.
- Word lid van een ondernemersvereniging of businessclub. De directeur van Stad & Natuur is actief in de businessclub van de lokale voedbalclub. Er is een samenwerking met een lokale supermarkt en een bomenroute met een busmaatschappij.
- De Groene Belevenis in Leusden heeft goede relaties met serviceclubs. Met de Kiwanies is een Klimaatdoedag gehouden. De serviceclub levert de handjes voor zo'n dag.
- Wordt lokale partner voor een projectontwikkelaar. De Groene Belevenis was partner van Heijmans in het vergroenen van tuinen en de inrichting van de openbare ruimte in een nieuwbouwwijk De Maanwijk in Leusden. Heijmans is ook partner van Struikroven. Bekijk het beleidsplan 2024-2028.
- Als NDE-centrum kun je SDG-ambassadeur worden en je activiteiten zichtbaar koppelen aan de SDG's.
- CNME De Rollen biedt workshop SDG's voor docententeams, ambtenaren, woningcorporaties en verenigingen. Beleidsplan de Rollen
- Vanuit hier ontstaat ook ruimte om breder te kijken naar de waarde en aanbod van NME en de overgang van milieueducatie naar duurzaamheidseducatie en -participatie.
- Toerisme kan mogelijk een extra inkomstenbron zijn. Biedt bijvoorbeeld activiteiten aan voor gasten van lokale hotels.
- Bied een vriendenprogramma aan, zoals de Papaver in Delft
- Benoem je partners op jouw website en GDO-vereniging. Dit laat zien dat je ingebed bent in de samenleving.
- Een profiel aanmaken op www.socialhandprint.nl kan helpen om inzicht te krijgen in de SDG's en de financiële waarde die de organisatie vertegenwoordigt. Evt. laten invullen door een student/stage/trainee.
- De Ulebelt in Deventer is een buitenbuurthuis voor verschillende wijken.
- Natuurpodium in Bergen op Zoom is partner van gemeenten om meerjarig bepaalde taken uit te voeren (is 30 procent van het budget). Dit geeft een bepaalde zekerheid.
- Alternatieve financier: Duurzaamheidsfonds Betuwewind steunt Groene Weelde (gemeente Vijfheerenlanden/ Gemeente West Betuwe) – dit leverde cofinanciering op van gemeente

7. Factsheets landelijke trends voor meerjarenvisie

Op de online werkplek GDO-leerkring zijn in de bibliotheek 'Strategie NDE' te vinden:
5 factsheets die geschreven zijn op verzoek van collega-centra i.v.m. het schrijven van hun meerjarenvisies. Dit is een onderzoek uit 2022 naar landelijke trends met beleid, maatschappelijke ontwikkelingen, rol gemeente en de kans voor NDE centra en voorbeelden.